

ПРОБЛЕМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫХ АКТОВ В СИСТЕМЕ ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИКИ

УДК 339.923

А.А. Чувпило,

д-р юрид. наук,
ведущий научный сотрудник
Института экономико-правовых
исследований НАН Украины,
г. Донецк

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СИСТЕМА ГОСУДАРСТВ-ЧЛЕНОВ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

1. Характерным признаком экономической системы государств-членов ЕС являются формы собственности: частная и публичная. В современных условиях частная собственность выступает в индивидуальных и разнообразных акционированных формах. Публичная собственность может иметь своим субъектом государство, город и т. д.

Экономическая система государств-членов Евросоюза закреплена в конституциях этих государств. Новые конституции европейских стран, принятые в основном после Второй мировой войны, значительно расширили пределы государственного вмешательства в экономику. В 50–60 годы конституционная стабильность помогла развитию экономической деятельности.

Конституционное развитие в Евросоюзе имеет общую динамику интеграционных процессов. Тесное экономическое партнерство стало одним из основных средств укрепления экономики в Европе. Правовые акты Европейского Союза имеют приоритет в общеевропейском экономическом законодательстве. Государства-члены Союза закрепили в своих конституциях возможность отходить от юрисдикции своих стран, отвечающую международно-правовым нормам тех соглашений, участниками которых они стали [1].

Конституционными принципами экономической деятельности в государствах-членах Европейского Союза являются, в частности:

- регулирование общих основ экономической деятельности;
- равноправие всех форм собственности;
- запрет монополии и недобросовестной конкуренции;
- борьба с преступностью в экономической сфере;
- установление конституционной обязанности использования собственности в целях общественного блага.

В Основном законе Федеративной Республики Германии рассматриваемая конституционная обя-

занность сформулирована в ст. 14 «Собственность обязывает. Пользование ею должно одновременно служить общему благу» [2, с. 185].

Приведенная конституционная обязанность всех собственников закреплена также в конституциях самостоятельных государств — бывших республик Советского Союза.

Например, в Конституции Эстонской Республики от 28 июня 1992 г. в ст. 32 сформулировано: «каждый имеет право свободно владеть, пользоваться и распоряжаться своей собственностью. Ограничения устанавливаются законом. Собственность не должна использоваться в ущерб общим интересам» [3, с. 8]. В Конституции Республики Беларусь от 15 марта 1994 г. в ст. 44 отмечено, что «Осуществление права собственности не должно причинять вред окружающей среде, историко-культурным ценностям, ущемлять права и интересы, что защищаются законом, других лиц» [3, с. 96]. В Конституции Республики Молдова от 29 июня 1994 г. определено (ст. 9): «собственность может быть публичной и частной. Собственность не может быть использована во вред правам, свободам и достоинству человека» [3, с. 194].

Согласно ст. 13 Конституции Украины от 28 июня 1996 г. «Собственность обязывает. Собственность не должна использоваться во вред человеку и обществу. Государство обеспечивает защиту прав всех субъектов права собственности и хозяйствования; социальную направленность экономики. Все субъекты права собственности равны перед законом» [4, с. 6–7].

2. В государствах Европы конституционная обязанность всех собственников предполагает кооперацию и сотрудничество между собой с целью обеспечения благополучия граждан своих государств.

Владение собственностью в государствах-членах Европейского Союза сопряжено с конституционной обязанностью заботиться о собственности наилучшим для общественного блага способом.

© А.А. Чувпило, 2007

Економічні системи держав-членів Європейського Союзу повинні бути побудовані в відповідності з принципом субсидиарності. Це означає, що публічно-правове і приватно-правове регулювання економічних відносин в разі необхідності повинні доповнювати одне одного з метою загального блага громадян.

В текстах європейських конституцій немає прямих посилань на принцип субсидиарності. Відсутні вони і в економічному законодавстві, виданому в розвитку конституційних положень, хоча ідея субсидиарності підраджується.

Грегори Бебут із університету Сент-Луїс (Міссурі, США), розглядаючи коротку історію ідеї субсидиарності пише, що «Некоторые люди, возможно, познакомились впервые с идеей субсидиарности по недавним дебатам в Европейском Союзе. Джон Петерсон отметил, что «... в дебатах о будущем Европейского Сообщества тот, кто не способен использовать принцип субсидиарности для защиты своей позиции, что бы это ни означало, рискует быть исключенным из дебатов всеми сторонами». Но в современных европейских дебатах значение субсидиарности было часто завуалированным. Иногда это понятие было выхолощено в угоду ситуационным политическим проблемам, которые действуют вопреки принципу субсидиарности» [5].

Європейські правознавці також звертали свою увагу на субсидиарність. Так, г-жа Шантал Мійон-Делсоль в своїй книзі «L'Etat subsidiaire» прослідковує історію ідеї від Аристотеля [6, с. 7].

Де б ми хотіли впровадити принцип субсидиарності в законодавство, потрібно врахувати, що «он больше имеет дело с методами организации полномочий, чем с целями общественной деятельности. Поэтому стало возможным интерпретировать его двумя различными способами: а именно, с одной стороны, оправдывать перенос полномочий на более высокий институциональный уровень, а с другой стороны, удерживать определенные полномочия на уровне, наиболее близком к гражданину» [6, с. 13]. В різних державах-членах Європейського Союзу субсидиарний принцип впроваджено або хоча б повинен бути впроваджено повсюдно в організацію правового регулювання економічних відносин між центральними і місцевими рівнями, включаючи рівень Європейського Союзу [7, с. 8–25].

3. Правове регулювання економічних відносин в Європейському Союзі передбачається систематизувати за секторами економіки [8, с. 11–25]. Однак це складна задача, так як необхідно систематизувати більше 80 тис. сторінок європейського вторинного законодавства.

Більше кількість нормативних актів пояснюється тим, що неможливо розглядати

правове регулювання економічних відносин вне руху і розвитку в незмінному, абсолютному застигнутому вигляді.

В процесі руху можливо тимчасове рівноважжя між частинами системи, коли одна частина дорівнює другій (А дорівнює В). В відповідності з законом тотожності при повторенні подібної ситуації відношення між А і В завжди повинні мати одне і те саме стійке значення. Однак стан відносинного спокою (тотожності) не зберігається на всьому протязі взаємодії між частинами системи. Ігнорування об'єктивного характеру публічно-правового і приватно-правового регулювання економічних відносин є причиною виходу з рівноваги великої кількості норм європейського економічного права, тому що приходилося і приходиться вносити «ежедневные коррективы», щоб забезпечити хоча б тимчасове тотожство між публічно-правовим і приватно-правовим регулюванням. Незважаючи на це воно (тотожство) все одно не «поспіває» за швидкоплинними змінами в економічних відносинах. Єстественно, що з'являлися і з'являються «білі зони», в яких «рівноважжя» між публічно-правовим і приватно-правовим регулюванням все ж може відсутнювати.

4. В західному правознавстві все частіше згадують про європейське господарське кримінальне право. В європейській сучасній юридическій літературі нерідко пишуть про подібні тенденції в розвитку кримінального права.

М. Делмас-Марті (Франція) розглядає «модернізацію» і «охорону» як дві різновидності декриміналізації. «Модернізація» призначена захистити суспільство від нових форм економічної злочинності. «Охорона» призначена захистити нові права, які держава визнає за своїми громадянами і новими особами [9, с. 13].

Французькі правознавці майже єдинодушно відзначають неможливість суворого визначення «господарського кримінального права» ввиду відсутності загальноприйнятої дефініції господарського права. Хоча визначена робота в цьому напрямку ведеться. Так, Жан Прадель розглядає господарське кримінальне право як окрему частину незалежного елемента окремої частини кримінального права. При цьому Ж. Прадель відзначає, що в німецькому мові «господарське» і «економічне» кримінальне право є синонімами, а в італійському і іспанському мові можливо тільки «економічне кримінальне право» [5, с. 28].

Взаємодія і взаємозалежність між публічно-правовим і приватно-правовим регулюванням економічних відносин в

Європейському Союзі як в минулому, так і в нинішньому обумовлені і являються об'єктивною закономірністю. Їх використання в практичній діяльності дозволяє покращувати життя людей, тому що право для того і дано, щоб зробити світ кращим.

Що стосується меж між ними, то вона жорстко не повинна фіксуватися: в залежності від конкретних обставин вона повинна мати можливість «плавати» [10, с. 271] між публічно-правовим і приватно-правовим регулюванням економічних відносин. Якщо таке «плавання» когось не влаштовує, правові конфлікти в Європейському Союзі розв'язуються в Суді Євросоюзу і національних судах держав-членів.

Література

1. Чувпило А. А. Правове регулювання економічних відносин в Європейському Союзі // Економіка і право. — 2006. — № 2 (15). — С. 17–21.
2. Конституції держав Європейського Союзу. — М.: Видавничий група НОРМА-ИНФРА-М, 1999. — 816 с.
3. Конституції нових держав Європи та Азії / Упоряд. С. Головатий. — К.: Вид-во «Право», 1996. — 544 с.
4. Конституція України: Закон України від 27 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

5. Грегори Бебут. Субсидиарність і економіка / Університет Сант Луїз, Міссурі, США. <http://www.sobor.ru/doctrina/5bebut.ru.asp> / Переклад П. Костюк.

6. Визначення і межі принципу субсидиарності: Доклад координаційного Комітету по місцевим і регіональним органам влади (CDRL). Комітет муніципальності і регіони Європи: Видання Ради Європи, 1994. — № 55. — Російська версія. — 54 с.

7. Проміжний рівень управління в європейських державах складають проти демократії? За ред. Т. Ларссона, К. Номдена, Ф. Петітвілля. — К.: К. І. С., 2003. — 346 с.

8. Ашурков О. А., Каптуренко В. Н. Кодифікаційні процеси в праві ЄС: орієнтири для України // Гармонізація законодавства України і міжнародна інтеграція: Внешнеєкономічний аспект: Сб. науч. тр. / НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. — Донецьк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2006. — С. 11–24.

9. Клепичий І. А. Система господарських злочинів. — М.: Статут, 2005. — 572 с.

10. Норвезька модель // Урядовий кур'єр. — 2006. — 14 листопада (№ 214).

11. Мамутов В. К., Чувпило О. О. Господарче право зарубіжних країн: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. — Київ: Ділова країна, 1996. — 352 с.

Представлена в редакцію 22.11.2006 г.

УДК 339.727.22.004.28

Д. Е. Федорчук,

канд. юрид. наук,
доцент Донецького
національного університету

НОВІ ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ

Питання захисту прав іноземних інвесторів в Україні протягом багатьох років залишається одним з найбільш висвітлених у правовій літературі. Зокрема, теоретичні та практичні питання реалізації іноземними інвесторами наданих законодавством гарантій вирішувались у наукових працях таких вітчизняних і зарубіжних авторів, як М. М. Богуславський, Г. Виноградова, Н. Н. Вознесенська, Н. Г. Дороніна, О. Р. Зельдіна, О. Р. Кибенко, В. М. Коосак, Д. К. Лабін, В. В. Поєдинок, О. С. Семерак тощо. І здавалося б, було остаточно поставлено крапку у найбільш ключовій проблемі здійснення іноземного інвестування в Україні: раніше надані іноземним інвесторам

пільги було остаточно скасовано зі зворотною дією. Але попри запровадження національного режиму ставлення до іноземних інвесторів і підприємств з іноземними інвестиціями, інвестори продовжують стикатися з проблемами, багато з яких є притаманними суто українській економіці.

Мета статті — окреслити ті практичні проблеми, що у даний час є найбільш важливими перешкодами для здійснення капіталовкладень на території України, виявити найбільш ефективні шляхи їх подолання та визначити перспективні тенденції розвитку режиму іноземного інвестування в Україні.

© Д. Е. Федорчук, 2007